

Kuzey Afganistan'da Nevruz Kutlamaları

Adem EFE*

ABSTRACT

Nawruz is a spring festival which is celebrated at East especially in Turkic Nations. In this paper I will explore how Afgan Turks (Ozbek) celebrates Nawruz. Semenak Helvasi is a special sweet for this special occassion.

Keywords: *Nawruz, Nawruz Celebrations, Semenak Helvasi.*

Giriř

Farsça'da "Yenigün" anlamına gelen Hint, İran ve bazı Arap toplumlarının kendi kültürel unsurlarını da katarak yaşanan Nevruz, Orta Asya'dan Balkanlar'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada ve özellikle Özbek, Kazak, Uygur, Türkmen, Kırgız, Tatar, Azeri, Çuvaş, Yakut ve Anadolu Türkleri tarafından bir bayram havası içinde kutlanmaktadır.¹ Türk dünyasında Nevruz-ı Sultani, Sultan Nevruz, Nevruz, Navruz, Bahar Bayramı, Ergenekon'dan Çıkış Bayramı, Yılbaşı Bayramı, Bozkurt Bayramı ve Tabiat Bayramı, Mart Dokuzu gibi adlarla kutlanan Nevruz'un başlıca kutlanma sebepleri şunlardır:

1)-Türklerin Ergenekon'dan çıkış günü olması.

2)-On İki Hayvanlı Türk Takvimi ve Takvim-i Celali'ye göre yeni yılın başlangıcı olması (Miladi 21 Mart/ Rûmi 9 Mart)

3)-Güneşin Balık burcundan Koç burcuna girmesiyle beraber baharın başlaması.

4)-Yeni bir bahara kavuşularak kışlaklardan yaylalara doğru göçlerin başlaması.

Eski doğu ananelerinin devamı² olarak ifade edilen Nevruz geleneęi,

* **Dr.**, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. ademefe@ilahiyat.sdu.edu.tr

1 Emin Kalay, "Edirne'de Nevruz ve Hidrellez", Milli Folklor, C. 4, S. 29-30, Ankara 1996, s. 6-10; Nevruz-Yenigün (21 Mart), T.C. Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliřtirme Genel Müdürlüęü yay., Ankara 1997, s. 3-4; Hamit Hetemoęlu, "Kars'ın Selim İlçesi Yenice Köyünde "Noyruz" Bayramı, Milli Folklor, C. 4, S. 29-30, s. 13-14; İranihlarda, İslamî Rivayetlerde ve Türk Dünyasındaki Nevruz kutlamalarıyla ilgili olarak bkz. Mehmet Özçelik, "Nevruz ve Nevruz'la İlgili Adet ve Davranışlar", SDÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 4, Isparta 1999, s. 359-371; Ramazan Karaman, "Uygur Folklorunda Nevruz Kutlamaları", Milli Folklor, C. 53, Bahar 2002, s. 16-22; Hüseyin Bal, "Kültürlerin Ortak Bayramı: Nevruz", SDÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 3, Isparta 1998, s. 113-133; Abdulhalük M. Çay, Türk Ergenekon Bayramı: Nevruz, Türk Kültürünün Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1993.

2 Reřat Genç, "Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz", Atayurttan Anayurda Türk Dünyası, S. 12, Ankara 1997, s. 1-6.

Türk topluluklarının tümünde kutlanan ve onları bir araya getiren, millî ve dinî karakterli bir şenliktir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi doğu toplumlarının hemen hepsinde yaşanan Nevruz, Afganistan'da en büyük millî bayram, yılbaşı, fidan dikme günü ve çiftçiler günü olarak kutlanır. Biz bu yazıda Kuzey Afganistan'daki (Özbek Türkleri) Nevruz kutlamaları; bu kutlamalarda önemli bir yer tutan Semenek/Sümelek Helvası ve bu esnada yapılan eğlencelerden ve halk inanışlarından bahsedeceğiz.

Ancak burada şu hususu belirtmekte fayda görüyoruz. Başlangıçtaki hedefimiz sosyolojik araştırma metodlarından biri olan katılımcı gözlem yoluyla bu bölgedeki Nevruz kutlamalarını analiz etmektir. Fakat bu kutlamalara direkt olarak katılmadığımız için bu amacımızı gerçekleştiremedik. Bunun yerine bu şenliklere doğrudan katılan Afganlı öğrencilerle yapmış olduğumuz kişisel mülâkatlardan elde edilen veriler ışığında bu olayı tasvir edip analiz etmeye çalışacağız.

Kuzey Afganistan'da Nevruz Kutlamaları

Hicri-Şemsi takvim yılının birinci ayı Ferverdin'de güneşin koç burcuna girdiği güne; Afgan takviminde ilk ay olan Hemel'in birinci gününe karşılık gelen 21 Mart, Nevruz olarak kutlanır ve yılbaşı kabul edilir.³ Afganistan'da bugün resmi tatil ilan edilir. Halkın katıldığı kutlamalar ise kırk gün kadar sürer. Bu ülkede Nevruz hem millî hem de dinî bir bayram olarak benimsenmiştir. Hz. Ali'nin doğum günü olduğu inancı yaygındır.⁴

Afganistan'da Nevruz kutlamaları yılın ilk günü Cumhurbaşkanı'nın gün hakkındaki mesajıyla başlar. Cumhurbaşkanı'nın temsilcisinin katıldığı törenler de Hz. Ali'nin kabrinin bulunduğu iddia edilen Mezar-ı Şerif kentinde top atışlarıyla başlar. Buradaki türbe müslümanlar için önemli ziyaretgahlardandır. Bundan dolayı çevre illerden birçok insan dilek ve şükranlarını belirtmek için buraya gelirler, dua ederler. İşte böyle bir mekanda başlayan Nevruz kut-

3 Selçuklu sultanı Celaleddin Melikşah kameri takvim yılı ile şemsi yıl arasındaki on bir farktan dolayı vergi toplamada sorunların ortaya çıkması nedeniyle başkent İsfahan'daki astronomları toplayarak güneş yılına geçilmesi için çalışmalar başlatır. Bunların sonunda hicri 471 tarihinde Celali takvimi adıyla güneş yılının esas olduğu yeni bir takvime geçilir. İran ve Afganistan'da kullanılan bu yeni takvimin ilk ayı Ferverdin'dir ve 21 Mart'ta başlar. Bu tarih Melikşah'ın emriyle yılbaşı sayılarak Nevruz-i Sultani ya da Sultan-Nevruz şeklinde anılmaya başlar. Bkz. Faik Reşit Unat, Hicri Takvimleri Miladi Tarihe Çevirme Kılavuzu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1974, s. 159; Osmanlı idarecileri de iki takvim yılı arasındaki farktan doğan gelir farklarını önlemek ve vergileri zamanında toplamak için birtakım çalışmalara girişmişler ve 1677, 1740, 1794 ve 1840'lı yıllarda alınan önemli kararlarla Nevruz'un içinde bulunduğu mart ayı mali yıl başı olmuştur. Bkz. Ahmed Cevdet, Tarih-i Cevdet, Matbaa-yı Osmaniye, Dersaadet 1286, s. 148-151; Özcan Mert, "Son Dönem Osmanlı Belgelerinde Nevruz", SDÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 4, Isparta 1999, s. 339-358; Eski İran devrinde Nevruz'a Ferverdin ayına izafeten olsa gerek "Ferverdigan Şenliği" deniliyordu. Bkz. Kadir Güldiken, "İran Türk Toplumunda Nevruz Kavramı ve Töreni", Türk Dünyasında Nevruz, Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni 18-20 Mart 1999, Elazığ, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000, s. 131-137

4 Yaşar Kalafat, Kuzey Afganistan Türkleri ve Karşılaştırmalı Halk İnançları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1994, s. 49.

lamaları, Hz. Ali'nin asasını sembolize eden, "Cende", "Şah-ı Cende" denen bayrak dikme töreniyle devam eder. 30-35 metre yüksekliğinde olan ve çok sayıda insanın katıldığı bu cende, birinci gün dikilir, kırkıncı gün indirilir. Cendeler iyiliği, barışı temsil eden beyaz, İslamî baharı simgeleyen yeşil ve bağımsızlığı temsil eden kırmızı renkli kumaşlardan oluşur.⁵ Bu bayrağın çok düzgün ve itinalı dikilmesi gerekir. İnanişe göre bu sırada körlerin gözü açılır, sakatlar iyileşmiş. İnaniş gereği kör ve sakatlar Nevruz'dan kırk gün önce izin alarak Hz. Ali'nin türbesinin yanında bulunan Çilehaneye girerler ve bu süre zarfında zorunlu ihtiyaçlar haricinde dışarı çıkmazlar.⁶ Ancak kırkıncı gün Nevruz günü, bayrağın dikildiği zaman dışarı çıkarlar. İşte bu anda bu tür hastaların iyileştiği kabul edilir. İyileşen hastaların kıyafetleri parçalanır ve şifa niyetine paylaşılr.⁷

Cende Bala (dikme) töreniyle birlikte "Mile-i Gül-i Surh" (Lale Festivali) başlamış olur. Bu festivalde çeşitli oyunlar oynanır, güreş, koşu gibi yarışmalar yapılır. Bunların içinde en meşhuru "Büz Keşi" (Oğlak Çekme) oyunudur.⁸ Bu oyun şöyle oynanır: Bir keçinin başı kesilir, geri kalan kısmının iç organları çıkartılır içine saman doldurulup karnı dikilir ve iyice ağırlaşsın diye suyun içine yatırılır ve bu halde üç gün bekletilir. Özel kıyafetleriyle (çizme, şalvar, deri kürk) Pehlivan adı verilen güçlü kuvvetli kişiler atlarına binerek oyunu oynamaya hazırlanırlar. Bu bir takım oyunudur. İki takımın oyuncuları atların üzerinde, "Helal Dairesi" denen daire şeklindeki çukurun içinde bulunun ağırlaşmış keçiyi buradan alıp bayrak direğinin etrafında dolandırdıktan sonra tekrar helal dairesinin içine getirip, aynı yere koymaya çalışır. Hangi takım bu işi çok gerçekleştirirse oyunu kazanmış olur. Kazanan takıma çeşitli hediyeler verilir. Afganlılar özellikle Nevruz'da oynanan bu oyuna büyük önem verirler. Bu oyun için turnuvalar düzenlenir.

Nevruz'da kadın, erkek, genç, yaşlı herkes belediye tarafından düzenlenen "Nihal Şanı" (Ağaç Dikme) şenliklerine katılır. Davul-zurna eşliğinde eğlenilen, şarkılar, türküler söylenen bu şenlikler için yerel kıyafetler giyilir. Çiftçiler yetiştirdikleri ürünleri sergilerler, kuş ve hayvan sahipleri onların marifetlerini göstermeye çalışırlar. Çiftçiler ellerinde oraklarıyla toplu halde (Aten) dans edip oynarlar. Bu yeni yılın sevinç içinde, umutla karşılanması anlamına gelir. Nevruz bayramında insanlar aynen diğer kutsal günlerde olduğu gibi, Nevruz'un mübarek olsun anlamındaki sözleriyle birbirinin bayramını kutlar; uzakta bulunan yakınlarına mektup ya da kartlar göndererek tebrikleşirler.

Şibirgan'da Nevruz sabahı halk erkenden mezarlıklara gider, şehrin en önemli ziyaretgahı olan Mirza Şah Pehlivan türbesini mutlaka ziyarette bu-

5 Khuadi Nazar, "Afganistan Türklerinde (Güney Türkistanlılarda) Nevruz Kutlamaları", Nevruz ve Renkler, Yay. Haz.: Sadık Tural-Elmas Kılıç, AKD ve TYK. Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1996, s, 299-301.

6 Kaynak kişi Yunus Muradi, SDÜSBE'nde yüksek lisans öğrencisi, 1976 Mezar-ı Şerif doğumlu.

7 Kalafat, age., s. 53.

8 Bu oyun "Gökböri", "Köpkari" adıyla Türkistan'da, "Kükbar", "Kökpar" adıyla da Kazakistan'da oynanmaktadır. Bkz. Çay, age, s, 157.

lunur, dua eder. Bu bölgede türbe ziyaretlerine daha çok kadınlar gider, beraberlerinde yiyecek-içecek götürür ve birlikte yerler. Nevruz günleri üç gün boyunca açık tutulan (diğer zamanlar sadece Çarşamba günleri açılır) bu türbenin etrafında üç kez dönerler ve bu esnada Kur'an'dan sure okurlar (özellikle Muavvizeteyn sureleri). Türbenin bir kenarında bulunan mumluklarda mum yakıp, bu mumlukların iki yanına da dileklerinin kabul olması için çivi çakarlar. Bu dilekler genellikle ülkemizde de olduğu gibi çocuk, geçim ve sağlık konularında yoğunlaşmaktadır. Bunların kabul olması için duada bulunup, niyette bulunurlar. Niyet sahibi üzerindeki kıyafetten bir parça kopartarak bir ağaca bağlar. Dilekleri kabul olan kimseler buraya gelip daha önceden çakmış oldukları çivileri sökerler.

Sarbul vilayetinde Nevruz şenlikleri seyyidlerin yattığına inanılan Kadde İmam (Büyük İmam) ve Küçük İmam türbelerine ziyaretle başlar. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi asıl şenlikler Mezar-ı Şerifteki Hz. Ali'ye ait olduğuna inanılan türbenin ziyaretiyle başlıyordu. Uzaklığı ya da imkansızlıklar nedeniyle buraya gidemeyen Sarbullular kendi illerinde bulunan bu türbeleri ziyaret ederek Nevruz şenliklerini başlatırlar. Bütün türbelerde olduğu gibi buralarda da gelen ziyaretçiler üzerindeki kıyafetlerden birer parça bez kopararak ağaçlara asarlar.

Nevruz'a girilen gece (Şibirgan'da) meşhur Özbek pilavı yapılır. Bu pilavın yanında yeşilliği ve bereketi temsil eden ıspanak bulunur. Bugüne mahsus bir tatlı türü de Nevruz Meyvesi denen bir tatlıdır. Nevruz akşamı kuru üzüm, badem, kuru kayısı, iğde, incir, fıstık ve kayısı çekirdeği gibi aft (yedi) kuru yemiş bir kaptaki suyuna içine islatılır. Sabaha kadar bu şekilde bekletilen yemişlerin tadıyla şerbet haline gelen bu tatlı su sabah kahvaltısında içilir ve yedi eve dağıtılır.

Nevruz günü erkenden piknik için kırlara gidilir. Burada durumu iyi olanlar koyun keserler. Ayrıca adağı olanlar da bunları kesip etlerini dağıtır.⁹

Afganistan'da gerçekleştirilen Nevruz kutlamalarındaki önemli bir etkinlik de bu günlere mahsus bir helva olan Semenektir. Semenek genellikle bahar aylarında yapılan bir tatlı türüdür. Bahar ayları dışında yapılırsa tatlı olmaz, inancı yaygındır.

Şimdi semenek helvasının yapılışını, bu esnada yapılan eğlenceleri açıklayalım.

Semenek/Sümelek Helvası¹⁰

Kadın-kızlar için eğlence vesilesi olduğundan çoğu zaman birkaç aile birleşerek yapılır. İlk önce bir miktar buğday yıkanarak bir kalbur içerisine salınır (ıslanır). Semeneği herkes yapamaz; özellikle abdestli-namazlı ve yaşlı kadınlar tarafından yapılması tercih edilir. İki-üç gün boyunca sık sık sulanan buğdaylar göğererek filiz sürmeye başlar. Filizlerin yeşil olması gerekir. Kahveren-

9 Kaynak kişi Necibe Ziyayi, SDÜSBE'nde yüksek lisans öğrencisi, 1980 Şibirgan doğumlu.

10 Bu helvanın neredeyse aynısının yıllar önce Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan beldesinde Fadimana Bekmezi adıyla yapılmakta olduğu ifade edilmektedir. Geniş bilgi için bkz. İsmet Çetin, "Alacahan'da Nevruz Kutlamaları", Milli Folklor, C. 4, S. 29-30, Ankara 1996, s. 11-12.

gine yakın bir hal alırsa uğurlu olmadığına ve çok dikkatli olunması gerektiğine inanılır. Filizlerin 5 cm. den fazla uzamamasına özen gösterilmelidir. Zira acılaşır. Bu boyutlarda filizlenen buğday, düz bir tahta üzerine alınır. Bir haftaya yakın bir süre de burada kalır bu esnada biraz daha büyürse de uzayan kısımları makasla kesilir. Kesilen kısımlardan fal bakılır. İkişer ikişer filiz taneleri ayrılır sonunda tek filiz kalırsa istediğinin olacağına inanılır.

Artık semeneğin bozulma zamanı gelmiştir. Bozulacağı gün semenek yapılan aileden bir fert sabah erkenden komşuları davet etmek için ev ev dolaşır. Yakın dostlar, özellikle genç kızlar toplanır, o gün akşama kadar yeşillenen buğday dövülür, ezilir; ardından sıkılarak suyu alınır. Bu şekilde buğday en az iki-üç defa ezilir ve sıkılır. Bu işlemler sırasında zaten gün akşam olur.

Akşam yemekler yendikten sonra semenek bir miktar cevizle birlikte kazana konur (kazanda daha önce konulan belli bir miktar unla gündüzden alınan buğday suyu karıştırılarak kaynatılmaya başlanır). İşte bu sırada eğlence başlar. Ellerinde defleriyle gelen kızlar eğlenmeye başlar.

Sabaha kadar bu şekilde kaynatılan kazanın başında fal bakılır. Kazanın etrafında halka olmuş topluluktaki kızlar çini bir çaydanlığın içerisine yüzüklerini atarlar bu esnada yaşlı kadınlardan biri mani söyler, bunlara sebz-i van denir ki, sebz-i vanlar Özbek edebiyatında önemli yer tutan bir nev'i aşk şiiirleridir. Bu toplulukta bulunan 7-8 yaşlarındaki bir kız çocuğu da suya atılan bu yüzükleri bir bir çıkarmaya başlar. Çıkarılan yüzük hangi kıza aitse söylenen maninin o kızın halini açıkladığı kabul edilir.¹¹ Şimdi semenek helvası yapılırken toplanan kadınların ahenkli bir sesle okudukları sebz-i vanlardan/manilerden birkaç örnek verelim¹² :

*“Deryanın neryagığa gordim seni,
Çader-i çembel bilen sevdim seni,
Şunca ki sevdim seni vurdun beni,
Namardin oğlu bolay koysam seni.”*

* * *

*“Deryanın karşı tarafında gördüm seni,
Pahalı eşarbinla beraber sevdim seni,
Bu kadar sevdim ki seni, kabullenmedin,
Namerdin oğlu olayım bırakırsam seni.”*

* * *

11 Buna benzer bir uygulama da Azerbaycan ve İran'da bakılan Küze (güğüm) falıdır. Akşamdan bir yere toplanan kadınlar ağzı geniş olan küzeleri bir yere toplarlar. Herkes bu küzelerin içine küpe, yüzük gibi şeyleri atar. Sonra küzelerin ağzı ayna ile kapatılır ve saçak altına bırakılır. Gün ağarırken kadınlar küzelerin başına toplanırlar. Sonra küçük bir çocuk bu küzelerin içindikileri teker teker çıkarır. Bu işlerin yapıldığı esnada kadınlardan birisi çocuğa bakmadan bir şeyler söyler. Küzeden çıkarılan her bir şey hakkında söylenen bu sözler onun sahibinin fikrine ve niyetine göre bir sonuca bağlanır. Geniş bilgi için bkz. Enver Uzun "Nevrûz Falları", Milli Folklor, C. 53, Bahar 2002, s. 25-26.

12 Necibe Ziyayi, Afganistan Hakkında Genel Bilgiler ve Afganistan Türkleri Edebiyatı, SDÜ. İlahiyat Fakültesi Lisans Tezi, Isparta 2002, s. 15-16.

“Ağ üzüm kızıl üzümni özdiler,
Şiresini tağaraya süzdiler,
Negilay gısmatımda bu ayrıcalık bariken,
Anacanım sizdi menden ayırdılar.”

* * *

“Ak üzümü, kızıl üzümü kopardılar,
Şirasını tabağa koydular,
Neyleyim kismetimde bu ayrılık varmış,
Anneciğim beni sizden ayırdılar.”

* * *

“Gülni tering gülde bergi kalmasun,
Galsa ham ale yelanı bulmasun,
Ale yelan derdige taptık dava,
Ayrıcalık derdige yogtur dava.”

* * *

“Çiçekleri toplayın çiçeklerde yaprağı kalmasın,
Kalsa da ala yılanı olmasın,
Ala yılan acısına buldum ilaç,
Ayrılık acısına yoktur ilaç.”

Bu maniler eşliğinde pişirilen semenek, un helvası şeklini almıştır. Bu helvanın tatlı olması buğdayın köklerine bağlıdır; kökü iyi gelişirse tatlı olur, değil az gelişirse biraz şeker ilave etmek gerekir. Buğdayın kalbura ya da altı delikli bir kaba salınmasının nedeni köklerinin iyi gelişmesi içindir.

Sabaha kadar bu şekilde 12-13 saat kaynatılan semenek demlenmiş demektir. Artık eğlence de biter. Sabah kahvaltısıyla birlikte açılma vaktidir. Herkes kazan başına toplanır, demlenmiş olan kazanın kapağı açılır. Semeneğin üzerindeki şekillerden anlam çıkarılmaya çalışılır. Mesela Hz. Ali'nin eli çıkmış, Allah ya da Ya Muhammed yazılmış gibi. Çoğunlukla da bu şekillerin Peñçe-i Al-i Abâ diye bilinen bir el biçimi olarak belirdiği yorumlanır. Çünkü buradaki inanışa göre semenek, Hz. Fatıma'nın pişirdiği bir tatlı türüdür.¹³ Bu nedenle mukaddes bir yiyecek olarak kabul edilir.

Buraya kadar anlatılanlara bakılırsa Afganistan'da halk inanışları çok yaygındır. Mesela yetiştirilirken yaşarmış olan buğdaya temiz olmayan birisi bakarsa o yeşillik kendiliğinden sararır, gibi inanışlar vardır. Ayrıca semenek kazanına karşı saygısızlık yapılmaz; çocukların bu kazan civarında çiş yapmalarını günah olarak telakki edilir. Semeneğin kendiliğinden kırmızı renk alması veya sadece buğdaydan pişirildiği halde tatlı olması halkın inancına göre olağanüstü bir şeydir.

13 İnanca göre Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin çok acıdır. Evde de yiyecek hiçbir şey yoktur. Çocukların açlıktan ağlamaya başlaması üzerine Hz. Fatıma, tencereye biraz su koyup içine bir miktar taş katarak kaynatmaya başlar. Çocuklarının anne yemek ne zaman pişecek demelerine devamlı birazdan hazır olacak diye oyalamaya başlar. Bu olay bir müddet bu minval devam eder. Bir süre sonra Hz. Fatıma tencerenin kapağını açtığı anda tencerenin içinde bir yemeğin olduğunu görür. İşte bu Semenek adı verilen yemektir.

Semeneği her ev yapamaz, daha çok zengin aileler yapar. Bu tatlı yılda iki defa yapılmaz; ayrıca bazalarına verilmez.

Semenek piştikten sonra aynı ölçütteki kaselere dökülüp tepsilere dizilir. Ardından yakın akraba ve komşulara dağıtılır. Bunlar semeneği yedikten sonra kaselerin içine para, yumurta, un, şeker gibi şeyler koyarak geri gönderirler. Bu “kazanına bereket” anlamına gelir.

Bu semenekten uzaktaki akrabalara da gönderilmelidir. Yoksa gücenirler. Semeneğin bir de türküsü vardır:

*“Semenek der cuş ma kepçe zenim
Digeran der hab ma defçe zenim
İn hûşi sâli yekbar ast
Sâl-i diger ya nasip.”*

*“Semenek kaynarken biz ona kepçe vuruyoruz
Millet uykudayken biz deflerimizi çalıyoruz
Bu sevinç yılda bir kez yaşanır
Gelecek seneye ya nasip.”¹⁴*

Sonuç

İran’da, Hindistan’da bazı Arap toplumlarında kutlanan Nevrûz, Türk topluluklarının hemen tamamında bayram olarak kabul edilmiş buna uygun bir şekilde kutlana gelmiştir. Kuzey Afganistan ya da Afgan Türkistan’ı Özbek Türklerinin yoğun olarak yaşadığı coğrafi bir bölgedir. Bu bakımdan Nevrûz millî ve dinî karakterli bir bayram olarak yaşanmaktadır. Nevrûz’un dinî bir bayram olarak algılanıp yaşanmasında Mezar-ı Şerif kentinin ayrı bir önemi vardır.

Kuzey Afganistan’da Nevrûz aynı zamanda festival ve şenliklerin düzenlendiği kültürel bir boyutu da içermektedir. Üç gün ila kırk gün kadar süren bu etkinliklerde çeşitli kültürel etkinlikler tertip edilmektedir. Gende dikme töreni, oğlak oyunu, ağaç dikme, çiftçiler günü ve Semenek Helvası gibi etkinlikler ve eğlenceler Nevrûz’un en önemli unsurlarındandır.

Bütün Türk topluluklarında birleştirici ve bütünleştirici¹⁵ kültürel bir motif olan Nevrûz, Kuzey Afganistan’da da aynı fonksiyonu icra etmektedir.

¹⁴ Kaynak kişi Aliye Anut, SDÜSBE’nde yüksek lisans öğrencisi, 1977 Akça doğumlu.

¹⁵ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Abdurrahman Güzel, “Türk Kültüründe Nevruz ve Millî Birlik-Berberlik”, Nevruz ve Renkler, Yay. Haz.: Sadık Tural-Elmas Kılıç, AKD ve TYK Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1996, s. 167-181.

